

BORLÄNGE

Riktlinjer hållbar upphandling byggnation och förvaltning

Borlänge kommunkoncern

Innehåll

Bakgrund	6
Mottagare av dokumentet	7
Generella krav	8
Miljöklassning av byggnation	8
Förvaltning och energibesparande åtgärder.....	8
Transporter	9
Cirkularitet	10
Naturbaserade lösningar och biologisk mångfald	10
Träbyggnad	11
Dokumentation	11

Bakgrund

Borlänge kommun har antagit en miljöstrategi och deltar i innovationssatsningen Viable Cities med målet att bli en klimatneutral stad till 2030. För att uppnå klimatneutralitet krävs snabb handling på många områden. Byggsektorn är ett av dessa, där utsläppen är stora men kan minskas snabbt om rätt val görs vid om- och nybyggnation.

Vid om- och nybyggnation kommer Borlänge kommunkoncerns fastighetsägare att ställa allt högre krav under de kommande åren för att uppnå klimatneutralitet. Kraven kommer att gälla byggmaterialens klimatpåverkan, byggnadernas och kringliggande områdens utformning och användning, och de transporter som uppkommer under byggprocesserna, såsom maskiner på byggarbetsplatser och transporter av material till och från byggarbetsplatser.

Nedan följer en förtydligande sammanfattning av vad kommunkoncernens fastighetsägare framöver kommer att kräva vid sina byggprojekt och ombyggnationer. I vissa fall är det relativt enkla grepp som behöver tas för att ställa om medan det i andra fall kommer att krävas ett större arbete och framförallt mer samverkan mellan beställare och entreprenör. Härigenom kan en gemensam förståelse uppnås för att hitta nya sätt att lösa de utmaningar vi tillsammans har framför oss.

Bygglidare, upphandlare och andra som är involverade i planering, upphandling och genomförande av entreprenader samt förvaltning bör skapa ett forum för återbruksinventering samt samordning av återbrukade och restmaterial, samt processer för att skapa hållbara och kostnadsbesparande materialflöden, inom kommunen.

Vidare uppmuntras bygglidare och upphandlare att tillsammans genomföra en tidig dialog med leverantörer inför större projekt för att diskutera hur en entreprenad kan utformas för minsta möjliga miljö- och klimatpåverkan, vilka krav som är rimliga och effektiva, med mera.

Mottagare av dokumentet

Detta dokument vänder sig till dig som konsult, entreprenör, och till kommunens egen personal vid förvaltning och byggnation av lokaler och anslutande mark. Dokumentet och beskriver vilka krav kommunen ställer utöver myndighetskrav samt olika branschregler och standarder.

Generella krav

Borlänge kommun har som mål att samtliga upphandlingar ska vara förknippade med relevanta och drivande miljö- och klimatkrav. Ett delmål är att alla som bygger i Borlänge ska bygga hållbart. Därför gäller framöver att:

- Relevanta och drivande miljökrav ställs i alla upphandlingar och partneringavtal
- All nybyggnation ska beakta livscykelkostnad, livscykelanalys och klimatdeklarationer. Återbruk av varor och material ska prioriteras för att minska uttaget av jungfruliga resurser och därmed miljö- och klimatpåverkan.
- Kommunkoncernen ska verka för att alla som bygger i Borlänge bygger hållbart

Miljöklassning av byggnation

Byggmaterial har stor miljö- och klimatpåverkan samtidigt som många byggvaror innehåller hälsovådliga substanser. Valet av byggmaterial påverkar också i hög grad energiförbrukningen i en fastighet och Borlänge kommun jobbar för att energieffektivisera vid både ny- och ombyggnation. Därför gäller framöver att:

- All nybyggnation inom kommunkoncernen senast 2025 ska ske enligt miljöklassningssystemet Miljöbyggnad, på minst nivå silver.
- Vid nyproduktion ska nya byggmaterial vara miljöbedömda och minst 90% vara rekommenderade enligt Byggvarubedömningen.

Förvaltning och energibesparande åtgärder

Den största energiförbrukningen sker efter att en byggnad är färdigställd, det vill säga under dess användande/livstid. Därför är miljöklassningen ovan en av de viktigaste åtgärderna för att minska energiförbrukningen. Dock vill kommunen där så är möjligt gå längre än vad Miljöbyggnad silver kräver genom projektspecifika åtgärder, vilka ska utredas i varje entreprenad. Detta kan avse smarta lösningar för energiförbrukning så att den sker främst när belastningen på nätet är som minst (exempelvis att tvättstugor kan användas på natten), återvinning av värme från vatten, användande av solenergi för el- och/eller värmeproduktion, utformning och placering av byggnader i förhållande till exempelvis solen, plantering av skuggande träd för att minska behovet av kylenergi under sommaren, praktiska och attraktiva lösningar för att uppmuntra till gång och cykling för att därmed minska användandet av energi till transporter, med mera.

För en övergång till ett klimatneutralt samhälle krävs mer förnybar energiproduktion och Borlänge kommunkoncern avser att kraftigt öka den installerade solenergiproduktionskapaciteten i kommunen. Detta ska i första hand ske genom att bygga ut solenergiproduktionen på befintliga och tillkommande fastighetstak. Därför gäller framöver att inför omläggning av befintliga tak och vid nybyggnation ska installation av

solcellsanläggning utvärderas och taket ska anpassas så att solcellsanläggningens storlek kan maximeras. Detta kan med fördel kombineras med smarta lösningar för laddinfrastruktur för bilar samt användande av deras samt andra installerade batterier för lagring av elenergi.

Stora kostnads- och miljöbesparingar kan göras genom att använda återbrukade material inom förvaltning, såväl vid ombyggnationer och större renoveringar som vid löpande underhåll. Här bör understrykas att även restprodukter/överblivna produkter är återbruk. Använd därför i första hand material och produkter som redan finns inom koncernen och andra verksamheter genom att vid varje större projekt samt kontinuerligt genomföra en material- och produktinventering. Vad finns kvar från tidigare entreprenader, vad står i förråden? Detta är samtidigt väldigt ekonomiskt: det är en kostnadsbesparande miljöåtgärd.

Förvaltningen inkluderar även skötsel av ytor omkring byggnader samt stadens grönytor (även om dessa kan ligga på andra förvaltningar). Här är en enkel miljö- och klimatåtgärd, som också bör vara konstnadsbesparande, att minska klippytor och i stället låta grönytor växa upp och blomma. Detta bidrar till biologisk mångfald. Boende och användare av grönytor bör informeras om anledningen till detta (exempelvis genom estetiskt tilltalande skyltar) för att därmed ha överseende med att det kan uppfattas mindre "omhändertaget" och i stället uppskatta ängs- och andra liknande ytor. Vidare bör möjligheten att till naturliga och skapade våtmarker alltid utredas, alltifrån återskapande av tidigare våtmark genom att återställa dikad mark, till att bygga mindre dammar och vattenhål för fåglar och insekter.

Transporter

Transporter utgör en del av entreprenaders klimatpåverkan och har ett stort signalvärde. Framför allt har Borlänge kommunkoncern som mål att enbart upphandla fossilfria transporttjänster senast 2025, där vissa tjänster i samband med entreprenader kan komma att räknas in. Här bör understrykas att fossilfriheten är ett minsta krav från och med 2025, och det finns fler och ofta ännu mer effektfulla sätt att minska påverkan från transporter och maskiner. Den mest effektiva åtgärden från både miljö- och kostnadsperspektiv är att minska antalet körda kilometer. Detta görs framför allt genom att undvika onödiga transporter, primärt genom att samordna för att öka lasten per sträcka. Parallellt med detta bör möjligheten till spårbunden transport alltid undersökas.

Därefter kommer valet av transportfordon, där samordnade (helst spårbundna) transporter kan ske till samordningscentraler varifrån eldrivna fordon kan sköta de kortare transporter. På detta sätt undviks lastbilstransporter i innerstäder och samhällen.

Valet av drivmedel är viktigt. Här bör göras åtskillnad mellan fossilfritt och koldioxidfritt. Fokus i offentlig miljö ligger ofta på det förra, varmed till exempel biodiesel och el generellt likställs ut ett miljö- och klimatperspektiv. Dock bör beaktas att biodrivmedel släpper ut koldioxid i samma utsträckning som fossila drivmedel; det är källan till koldioxiden som skiljer sig åt. Biodrivmedel är cirkulära på så sätt att råvaran kan fånga upp koldioxiden igen inom överskådlig tid, dock kan denna ofta vara uppemot 40 år. Därför torde det vara mer

attraktivt med koldioxidfria transporter (som därmed även är fossilfria). Här är el det mest uppenbara valet.¹

Därför har kommunkoncernen tagit fram fyra krav på olika nivåer avseende transporter och entreprenadmaskiner. Valet av kravnivå utreds utifrån varje individuellt projekt.

Cirkularitet

För att minska miljö- och klimatpåverkan är livslängden och återbruksmöjligheten av stor vikt. Produkter som går att använda länge minskar resursuttaget och minskar kostnader. Borlänge kommunkoncern har som mål att minska förbrukningen av nytt byggmaterial med 4000 ton per år genom återbruksinsatser samt att utveckla möjligheten till återbruk vid nybyggnation. Därför gäller framöver att:

- Användningen av återbrukat byggmaterial ska öka vid ny- och ombyggnation, renovering, och underhåll. Återbruk är framöver en självklarhet vid alla Borlänges byggprojekt.
- Borlänge kommun kommer att upphandla så att det som byggs ska kunna återanvändas och/eller demonteras på ett hållbart sätt inför ytterligare användning.
- Fyllnadsmassor ska som huvudregel bestå av återvunnet material som inte kan uppärbetas till andra material/produkter.

Naturbaserade lösningar och biologisk mångfald

Naturbaserade lösningar är sådana som använder naturens egna resurser, processer och system för att hantera utmaningar och problem. Dessa lösningar på såväl samhälls- som miljöproblem är ofta både billiga och hållbara. Några exempel inkluderar:

- Grönområden och naturliga livsmiljöer, såsom parker, trädgårdar och gröna tak, absorberar koldioxid, minskar översvämningar, kan bidra till lägre och mer behagliga temperaturer sommardag, och förbättrar livskvalitet genom att ge en plats för rekreation och avkoppling. De kan även utgöra plats för odling. I stadsmiljö kan de bidra till att förbättra luftkvaliteten, minska värmeöar, och ge människor tillgång till natur mitt i stadsområden.
- Naturliga reningsmetoder såsom våtmarker eller rensbäddar kan användas för att rena avloppsvatten och dagvatten på ett effektivt och miljövänligt sätt.

¹ Utsläpp av koldioxid sker i begränsat omfattning vid tillverkningen av el i Sverige men detta får anses försumbart i sammanhanget.

BORLÄNGE

- Grön infrastruktur kan ersätta grå infrastruktur vid konstruktion av bullervallar, insynsskydd, med mera.

Dessa naturbaserade lösningar bidrar också till ökad biologisk mångfald om de görs på rätt sätt. Därtill bör det vid varje projekt utredas hur det kan bidra till ökad biologisk mångfald, exempelvis genom att det i entreprenadkontraktet ingår plantering av buskar och träd, anläggning av rabatter, inklusive vid återställning av mark.

Träbyggnad

Träbyggnader är ofta bättre ur ett klimatperspektiv än betong- och stålkonstruktioner och Borlänge kommunkoncern har som mål att öka andelen träbyggnader både genom miljöstrategin och träbyggnadsstrategin. Därför gäller framöver att:

- Trä ska prioriteras vid val av byggnadsmaterial vid ny- och ombyggnation, när så är lämpligt. 50% av alla nya byggnader som uppförs av Borlänge kommunkoncern ska vara träbyggnader
- Krav ska ställas på att trä kommer från hållbart skogsbruk och vara minst FSC-märkt.
- Det ska i varje projekt utredas huruvida krav ska ställas på klimatförbättrad betong. Här har Svensk Betong en vägledning med bland annat fyra nivåer på klimatförbättrad betong som kan användas vid kravställning. Byggledare och upphandlare uppmuntras att genomföra en tidig dialog med leverantörer inför större entreprenader där bland annat krav på betong diskuteras.

Dokumentation

Entreprenören ska kunna dokumentera att dessa riktlinjer efterlevs och ska tillsammans med beställaren ta fram en modell för hur dokumentationen ska se ut och i vilka intervall den ska levereras till beställaren.

BORLÄNGE